

пісьменнасці, расійскі канцлер граф Румянцаў. Адносіны Д. Саўндэрса да свайго героя цалкам апалагетычныя, хоць ёсць і іншы бок медала. «Адкрываючы» Расіі мінулае Беларусі (у тым ліку фінансуючы падрыхтоўку 3-томнага «Белорусского архива», з якога, праўда, свет убачыў толькі першы том), Румянцаў закрываў будучае Беларусі як зямлі, дзе народ захоўвае і ведае сваю гісторыю і культуру. Уладар Гомяля з наваколлем (падарунак Кацярыны II яго бацьку за перамогу над туркамі) Румянцаў распараліўся скупляць у беларускіх манастырах, мястэчках, маёнтках летапісы, дзелавыя акты, архівы, царкоўныя і прыватныя бібліятэкі. Усе гэтыя скарбы вывозіліся ў Маскву, дзе ствараўся слаўны Румянцаўскі Музей, гонар расійскай культуры.

Вяртаючыся да агульнага агляду новага выпуска «Belarussian Studies», хацелася б адзначыць такую прывабную яго рысу: храналагічную і геаграфічную шырыню ў разуменні беларускай праблематыкі, еўрапейскі маштаб аўтарскіх паралелей і меркаванняў і разам з тым — бясспрэчнае прыняцце агульначалавечай каштоўнасці маргінальных плыняў гісторыі, звычайнага лёсу, прыватнага жыцця, камернай музыкі простага слова. Такая пазіцыя абяцае ўважлівы, адказны падыход да культуры, спалучэнне кваліфікацыі, далягляду і чалавечага інтарэсу да іншага чалавека.

¹ Мс Millin A. B. The Vocabulary of the Byelorussian Literary Language in the Nineteenth Century. London, 1973.

² Мс Millin A. B. A History of Byelorussian Literature from its Origins to the Present day. Giessen, 1977.

³ Бембель А. Л. Роднае слова і маральна-эстэтычны прагрэс. Лёндан, 1985.

Н. Б. Мячкоўская

«Энциклопедия «Слова о полку Игореве» / Ред. коллегия: чл.-корр. РАН Л. А. Дмитриев, акад. РАН Д. С. Лихачев, канд. филол. наук С. А. Семячко, д-р филол. наук О. В. Творогов (отв. редактор). СПб.: изд-во «Дмитрий Буланин», 1995. Т. 1. А — В. 276 с.; Т. 2. Г — И. 334 с.; Т. 3. К — О. 387 с.; Т. 4. П — слово. 380 с.; Т. 5. Слово Даниила Заточника — Я. Дополнения. Карты. Указатели. 399 с.

Незвычайна высокае паэтычнае майстэрства аўтара «Слова аб палку Ігаравым» зрабіла гэты твор знакамітым па ўсім свеце. Не выпадкова насля адкрыцця спісу помніка А. І. Мусіюнам-Пушкіным у канцы 80-х ці пачатку 90-х гг. XVIII ст. і апублікавання яго — 1800 г. з'явілася вялікая колькасць даследаванняў пра змест, вобразную сістэму, мову, стыль, арфаграфію, палеаграфічныя асаблівасці; пра палітычныя, рэлігійныя і міфалагічныя погляды аўтара, гістарычныя падзеі канца XII ст. і ранейшага часу, дзеючых асоб, этнічнасць, айканімію, гідранімію, прыродныя з'явы, жывёл, птушак; архітэктурныя аб'екты, названыя ў «Слове», археалагічныя знаходкі, зброю старажытнарускіх дружин;

узаемаадносінны ўсходніх славян з цюркскімі плямёнамі паўднёвых стэпаў і г. д.

Сярод прац па тэматыцы «Слова» — манаграфіі, нарысы, слоўнікі, артыкулы на розных мовах народаў свету; нямала выйшла з друку спецыяльных зборнікаў, бібліяграфічных даведнікаў і іншых публікацый. Асобна трэба адзначыць паэтычныя і пражыццёвыя пераклады помніка на 54 славянскія і неславянскія мовы, а таксама вершаваныя творы на тэмы «Слова». Матывы помніка атрымалі шырокае адлюстраванне ў выяўленчым, музычным і тэатральным мастацтве.

У сувязі са святкаваннем 800-годдзя «Слова» ўзнікла ідэя падрыхтаваць энцыклапедыю помніка. Першым вопытам такога выдання з'явілася кніга беларускага філалага М. Г. Булахава «Слово о полку Игореве» в литературе, искусстве, науке. Краткий энциклопедический словарь» (Под ред. чл.-корр. АН СССР Л. А. Дмитриева. Мн.: «Университетское», 1989, 247 с. Тут змешчаны 474 артыкулы, у якіх раскрываюцца заслугі даследчыкаў помніка, мастакоў-ілюстратараў, кампазітараў, вакалістаў, тэатральных дзеячаў; дадзены кароткія звесткі пра герояў пазмы апавесці, пра мастацкія асаблівасці мовы «Слова», пра найбольш важныя выданні і пераклады твора. Гэты слоўнік упрыгожваюць шматлікія партрэты, рэпрадукцыі карцін і гравюр, здымкі рэдкіх выданняў «Слова», буйныя даследавання і іншыя ілюстрацыі. За выдатнае мастацкае афармленне і паліграфію слоўнік быў удастоены Дыплама Івана Фёдарова. Агульная становачая ацэнка слоўніка змяшчаецца ў шэрагу рэцэнзій і водзваў, надрукаваных у расійскім, украінскім і беларускім друку.

На працягу апошніх 15-ці гадоў над стварэннем поўнага энцыклапедычнага даведніка па тэматыцы і праблематыцы гэтага помніка напружана працаваў Інстытут рускай літаратуры (Пушкінскі Дом) у Пецярбургу. Яго намаганні ўвянчаліся выданнем пяцітомнай «Энциклопедии «Слова о полку Игореве».

У напісанні артыкулаў для «Энциклопедии» (а іх у пяці тамах налічваецца звыш тысячы) прымалі ўдзел 75 вучоных розных спецыяльнасцей, сярод іх акадэмікі РАН Д. С. Лихачоў, А. М. Панчанка, чл.-кар. РАН Л. А. Дзімітрыеў, дактары філалагічных навук Ю. К. Бегуноў, У. В. Колесаў, А. В. Творагаў, Р. П. Дзімітрыева, Г. М. Маісеева, С. М. Азбелеў і іншыя айчыныя і замежныя даследчыкі «Слова». Каля 50-ці артыкулаў для «Энциклопедии» напісаў прафесар М. Г. Булахаў. Надзвычай вялікую аўтарскую і рэдактарскую працу выканаў доктар філалагічных навук А. В. Творагаў, а таксама ўнесь калектыв рэдакцыі і выдавецтва РАН «Дмитрий Буланин».

Вельмі прыемна адзначыць, што ў «Энциклопедии» дастаткова поўна адлюстраваны падзеі, якія адбываліся ў XI—XII стст. на тэрыторыі заходнерускіх княстваў — сучасных беларускіх зямель. Як вядома, аўтар «Слова» асаблівае значэнне надаваў раскрыццю ўзаемаадносін паміж цэнтральнай кіеўскай уладай і Полацкім княствам, паколькі апошняе адыгрывала важную ролю ў грамадска-палітычным і эканамічным жыцці Старажытнай Русі.

Адным з самых каларытных герояў «Слова» з'яўляецца полацкі князь, унук Ізяслава Уладзіміравіча, сына Уладзіміра Святаслава і Рагнеды, Усяслаў Брачыславіч (памёр 14.04.1101 г.). Яму прысвечаны артыкул «Энцыклапедыі» памерам звыш пяці старонак. Цікавыя звесткі падаюцца і пра бітву на Нямізе ў 1067 г., праўда, некаторыя версіі беларускіх гісторыкаў (напр., М. І. Ермаловіча) тут не ўлічаны.

У наш час Беларусь, асабліва яе сталіца Мінск, стала адным з вядучых навуковых цэнтраў, дзе сістэматычна вядуцца даследаванні «Слова» ў розных аспектах і засвойваюцца вобразы выдатнага помніка сродкамі паэтычнай творчасці, музычна-вакальнага і выяўленчага мастацтва. Усё

гэта добра адлюстравана ў артыкулах пра М. Багдановіча, Я. Купалу, Д. Д. Бохана, М. Г. Булахава, В. І. Дарашкевіча, В. Ф. Мачульскага, С. К. Майхровіча, М. Р. Ларчанку, В. А. Чамярыцкага, Р. І. Бардуліна і інш. Дастаткова вычарпальна выкарыстаны таксама беларускія бібліяграфічныя матэрыялы, якія сведчаць пра стан «словазнаўства» ў нашай рэспубліцы.

Такім чынам, здзейснілася задума акадэміка Д. С. Ліхачова: капітальная праца, якая падвяла вынік 200-гадовага вывучэння «Слова», становіцца здабыткам шырокіх грамадскіх колаў.

А. І. Наркевіч